

U o v o m b r o j u m o ž e t e p r o č i t a t i :

- Analiza štampe: *Bosanski mediji o atentatu na Jozu Leutara - bez falš dioptrije*
- Istraživanja: *Novine se najmanje čitaju*
- Mediji u Jugoslaviji (1): *Novinari rade na sopstveni rizik*
- Oko monitora
- Vijesti

Novosti o medijima

◆ Novinarstvo i demokratija ◆ Mediji u tranziciji ◆

Svake druge sedmice priprema
agencija *SAFAX*, Sarajevo
<http://www.mp-institut.com/>

Broj 28, Serija I

Sarajevo, 22. mart 1999.

A n a l i z a š t a m p e

Bosanski mediji o atentatu na Jozu Leutara: bez falš – dioptrije

Analiza koja nudimo bazirana je na trodnevnom monitoringu pet dnevnih listova u Bosni i Hercegovini: *Oslobođenje*, *Večernje novine*, *Dnevni avaz*, *Glas srpski*, *Dnevne nezavisne novine* i *Slobodna BiH*. Monitoring je isključivo usredotočen na njihovo izvještavanje, komentarisanje i sl., povodom izvršenog atentata na zamjenika ministra MUP-a Federacije BiH Jozu Leutara (16. marta). Ovaj događaj, ne samo kao čin terorizma, već i kao događaj sa različitim političkim konotacijama, odslikava sadašnje stanje odnosa u Federaciji BiH.

Sve monitorisane novine izdašno su pokrivale ovaj nemio događaj, uključujući i dva dnevna lista u Republici Srpskoj. Razumije se, tri sarajevska dnevnika su bila u povlaštenom položaju ako je riječ o iscrpnosti u izvještavanju, s obzirom da se događaj zbio u Sarajevu.

Uvažavana faktografija

Prvi relevantan dan za novine bila je srijeda, 17. marta ove godine, tj. dan nakon atentata.

Najstariji sarajevski dnevnik *Oslobođenje* odlučilo se za poduži naslov koji, mada ne naročito inventivan, ali sažima suštinu vijesti: “**Atentat na Jozu Leutara, zamjenika ministra federalne policije**”. Nadnaslov je: “Teroristički napad u Sarajevu”. U formi podnaslova, u tri složene rečenice, dati su ostali relevantni podaci. Ova vijest, složena kao tzv. lid, najavljuje opširnije o bombaškom napadu na 4. i 5. strani lista. Na naslovnoj strani je i fotos sa mjesta događaja, sa likom J. Leutara u desnom gornjem uglu fotografije.

Saglasno svojoj prepoznatljivoj uređivačkoj politici, *Oslobođenje* je na naslovnoj strani imalo i prigodan komentar: “Politički terorizam”, kolumna *U žiži*. Autor Rasim Čerimagić osvrtno lucidno zaključuje: “U ovoj zemlji policija nije više profesija. Ona je nasilno pretvorena u politiku. Naslijeđe rata i učinak politike u miru su podijeljena policija i umnožene tajne službe, koje se međusobno uhode, a ovoj jednoj zemlji i jedna drugoj rade o glavi, pretvarajući usput sve nas u svoje taoce i potencijalne žrtve.”

Četvrta i peta strana u cijelosti su posvećene atentatu – od izvještavanja o stanju teško povrijeđenog ministra, do energičnih osuda ovog terorističkog akta. U gornjem lijevom uglu četvrte strane plasirana je izjava članka HDZBiH, sa izbačenim naslovom: “**Jelavić optužuje bošnjački politički vrh**”.

Saglasno konceptu tabloida, *Večernje novine* donose krupan naslov: “**Leutar žrtva terorista**”, sa podnaslovom: “Napad na ministra MUP-a FBiH u Sarajevu”. Ispod naslova su dvije kolor fotografije sa mjesta događaja i odgovarajućim potpisom pod slike. Ovaj karakterističan lid zauzima polovinu naslovne strane lista, uz datu najavu o opširnijem izvještavanju na 3. 4. i 5. strani.

Trećom stranom dominira tekst karakterističnog nadnaslova: “**Nova auto-bomba u FBiH**”, čime se pravi aluzija na auto-bombu u zapadnom Mostaru iz '97. godine. U tekst su utkana dva tzv. antrfilea. Prvi nudi posljednji zdravstveni bilten, mada je isti krajnje upitan ako je riječ o dnevnoj novini, dok drugi postavlja pitanje (“Ključno pitanje”, nadnaslov): “Gdje je automobil bio noć uoči tragedije?”.

Na četvrtoj strani list takođe prenosi izjavu Ante Jelavića, sa izbačenim naslovom: “**Odgovor na bošnjački politički vrh**”. Petom stranom dominira komentar karakterističnog naslova: “**Očekujemo eksploziju ostavki**”, u kojem se autor Azra Aličković energično zalaže da se konačno prekine sa praksom “šupljih rasprava o bezimenu terorizmu”.

Najmlađi sarajevski list *Dnevni avaz* takođe je iscrpno izvještavao o bombaškom napadu. Lid od 17. marta je složen tako da je gotovo cijela naslovna strana posvećena ovom događaju. Lidom dominiraju dvije krupne kolor fotografije – prva, Leutar na klinici, a druga je sa mjesta nesreće. Naslov je kratak i jasan: “**Atentat na Jozu Leutara**”, sa nadnaslovom: “Gnusan teroristički akt u centru Sarajeva”. U podnaslovu je donekle sporna formulacija u kojoj se decidno tvrdi kako je postavljena mina “aktivirana daljinskim upravljačem”. U datom trenutku to je ipak bila samo pretpostavka, jer su se kasnije čule špekulacije kako je automobil dignut u zrak na drugačiji način. Naime, još uvijek nije izdato zvanično policijsko saopštenje kako je došlo do eksplozije i sl.

SA
fax
Sarajevo Fax
News Agency

Novosti o medijima- na jednom mjestu o aktuelnim medijskim događanjima u Bosni i Hercegovini
Izlazi svakog drugog ponedjeljka na engleskom i bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku.
Tekstovi domaćih autora objavljuju se na jeziku kojim se autor služi.

Izdaje: **Media plan** i
novinska agencija **Safax**
Urednik: Zoran Udovičić

Redakcija u Sarajevu:
Patriotske lige 30/III, Sarajevo;
Tel/fax:+387 71 213 078, 206 542
E-mail:

safax-mp@bih.net.ba

<http://www.mp-institut.com/>

**PREŠTAMPAVANJE DOZVOLJENO
UZ NAZNAKU AGENCIJE I AUTORA**

Zahvaljujući donaciji Fonda Otvoreno društvo Soros Sarajevo domaćim medijima servis se dostavlja besplatno

Način kako su plasirane izjave Jelavića i Izetbegovića (str. 2) jasno reflektuju uređivačku koncepciju i poziciju ovog lista. A za ilustraciju neka posluži slijedeće: “Jelavićeve teške optužbe”(nadslov), dok je naslov: **“Iza svega stoji najviši politički vrh Bošnjaka”**, za razliku od *Oslobođenja* i *Večernjih novina*, dat pod navodnicima. Izetbegovićeve izjava dominira ovom stranicom, a sublimisana je u naslovu: **“Napad okvalificiran kao politički akt unaprijed i bez ikakvih dokaza”**.

Na mjestu redovnog “Političkog komentara” donesen je pregnantan tekst Fadila Mandala, čiji je sukus dat u podnaslovu: “Naručilac terorističkog napada na Jozu Leotara odabrao je najgori momenat za BiH i najbolji za zagovornike njene definitivne podjele i uništenja.”Vješto je odabran i sam naslov komentara: **“Kome odgovara “atentat u Sarajevu”**”, sa jasnom aluzijom na atentat iz 1914. godine.

Slobodna BiH “njeguje” manir bučkuriša naslovne strane, na koju se svašta utrpa, tako da je teško razlučiti koje vijesti dominiraju, odnosno zauzimaju udarno mjesto u listu. Ovaj put je, razumljivo, načinjen izuzetak, pa je gotovo cijela naslovna strana lista od 17. marta posvećena terorističkom aktu u Sarajevu. Dominantan je politički kontekst naslova: “Iza svega stoji bošnjački vrh”(Jelavić), ili: “Moguće negativne posljedice na cijeli mirovni proces”(saopštenje ambasade Hrvatske u BiH), dok je izjava ministra Žilića: “Rano je govoriti o motivima”, mjestom, slogom i odnosom boja, mada takođe data na naslovnoj strani, praktično sakrivena! Druga i treća strana na znatno pregledniji način govore o ovoj nesreći, ali ništa manje lišeno političkog naboja.

Dva banjalučka dnevna lista su se morala osloniti na agencijske vijesti iz Sarajeva. Uočljivo je kako nije bilo senzacionalizma, a još manje nekakve zloradosti u redakcijskom plasiranju priloga, naslova i sl. Zajedničko za *Dnevne nezavisne novine* i *Glas srpski* je što su apostrofirali osudu terorističkog napada koju je dao MUP Republike Srpske, očito na crti profesionalne solidarnosti, što je ohrabrujuće u ovoj bremenitoj političkoj situaciji za cijelu BiH. Međutim, nismo primijetili da su toj vijesti pažnju posvetili štampani mediji u Federaciji BiH.

Nakon prvih vijesti – izraženija politizacija

Dnevne novine od 18. marta naglašenije se bave političkim kontekstom i brojnim špekulacijama oko pozadine bombaškog napada u Sarajevu.

“Šta je pozadina atentata na Jozu Leotara”(nadslov) i **“Politika ili kriminal”**(naslov) u vrhu su naslovne strane *Oslobođenja*. Tu je i komentar *U žiži*, koji samim naslovom – “Ostavka”, sugerise poruku teksta. Unutra su prilozi koji govore o povlačenju Hrvata iz zajedničke policije i o nagovještaju zamrzavanja funkcija hrvatskih predstavnika u organima i tijelima BiH i FBiH.

Večernje novine od istog dana poklanjaju znatno skromniju medijsku pažnju atentatu u Sarajevu. Sudeći po naslovu sa naslovne strane, najvažniji momenat je dolazak američkih eksperata: **“Agenti FBI u istražnom timu”**. Tek se na četvrtoj strani obrađuje ovaj događaj. Uočljiva su dva priloga: **“Šator krije tajnu”**, pun špekulacija prije zvaničnog saopštenja rezultata istrage, te znatno seriozniji članak Mirjane Micevske, naslovljen: **“Politika trči ispred istrage”**, čija je poenta upravo osuda prejudiciranja rezultata istrage, ovaploćena u izjavama Jelavića i Izetbegovića.

Dnevni avaz od narednog dana, takođe je bio skroman u medijskom pokrivanju događaja u Alipašinoj ulici. Sudeći po naslovnoj strani, prvenstvo je dobila vijest kako navodno neće biti otkupa stanova za vojne knjižice, ili odskora redovno odgovaranje Izetbegovića na pitanja javnosti (četvrtkom), pa i posjeta meksičke glumice Leticie Calderon, poznatija kao Esmeralda, Sarajevu. U dnu naslovne strane je naslov: **“FBI istražuje atentat u Sarajevu”**. Na drugoj

strani je u naslovu izbačena oštra izjava Izetbegovića: **“Jelavić treba da pruži dokaze ili ušuti”**, a ispod replika Jelavića naslovljena: **“Cinizam i provokacija”**. Na trećoj strani, u okviru redovnog “Političkog komentara”, je tekst Seada Numanovića pod naslovom: **“Jelavićeve teške riječi”**, sa dosta dubioznim podnaslovom, koji zapravo sažima suštinu poruke: “Politizacija atentata na Jozu Leutara ide u prilog samo teroristima koji su izveli ovaj čin.”

Kao što se i očekivalo, *Slobodna BiH* od 18. marta, sa redakcijskim sloganom **“Dan poslije”**, obilovala je tekstovima snažnog emotivnog, a još više – političkog naboja, kao na primjer: **“Federalni MUP još šuti o motivima”**, ili: **“Očekujemo radikalnu reakciju bošnjačkog vodstva”**(hrvatski ministar Granić), do otvorene optužbe protiv Amerikanaca: **“I Gelbard dao mig teroristima?”**(tekst Petra Miloša). Ukratko, šest strana nose slogan: “Dan poslije”.

I dva dnevna lista iz Republike Srpske, “dan poslije”, nezaobilazno apostrofiraju politički kontekst događaja. Uglavnom se prenosi ono što su i federalni dnevници varirali, razumljivo u sažetijem obliku. Nije bilo senzacionalizma, političkog predimenzioniranja, niti zluradosti, a još manje izvrtanja činjenica, čupanja iz konteksta i sl.

Treći dan, u *Oslobođenju*, osim političkog konteksta, donose se i finese tehničkog karaktera, kao - da li su prekršena pravila službe i sl.

Ritam izvještavanja *Večernjih novina* i trećeg dana ostaje gotovo neizmjenjen. Težište je na odluci hrvatskih predstavnika u vlasti FBiH i BiH da zamrznju svoje funkcije, kao i na traženju ostavke Bičakčića i Žilića.

“Teško ucjene i prijetnje HDZ-a”– naslov je na preko svih pet stubaca naslovne strane *Dnevnog avaza*, trećeg dana od atentata. Zanimljivo je da je potpis pod sliku na istoj naslovnoj strani, bio znatno odmjereni: “Oštri stavovi: Pred početak sjednice HDZ-a”. Na drugoj strani *Avaza* integralno su preneseni zaključci Predsjedništva HDZBiH, te nastavak teksta sa naslovne strane, identičnog naslova: “Teške ucjene i prijetnje HDZ-a”.

Slobodna BiH od 19. marta u znatno skromnijem obimu je pratila ovaj događaj, unifikovanog nadnaslova na četiri stranice: “Događaji i regiranja nakon atentata na federalnog ministra policije Jozu Leutara”. Poslovično pretrpanom naslovnom stranom dominira naslov, prenesen i na trećoj strani: **“Hrvatski dužnosnici tijekom slijedećeg tjedna “zamrzavaju” rad na svim razinama vlasti BiH”**. Na naslovnoj strani su takođe taksativno pobrojani svi zahtjevi sa sjednice Predsjedništva BiH u proširenom sastavu.

Neinventivna fotografija – s razlogom?

Nekoliko riječi o fotografiji kao specifičnom i značajnom novinarskom izrazu. Polazna je konstatacija kako fotografija kao komponenta ukupnog izvještavanja u ovom događaju nije na zadovoljavajući način korištena, a pojedini rakursi su izazivali i zabunu. Naime, svjedoci koji su neposredno nakon eksplozije prolazili blizu mjesta događaja, vidjeli su dva automobila, od kojih je jedan – bijeli golf bio sa razorenim prednjim dijelom, gdje je motor, ali sa sva četiri točka na asfaltu. Na nekim fotografijama prikazan je taj isti golf, ali u položaju izvrnut na stranu. Ostalo je nejasno, ko je to uradio, odnosno koji je položaj automobila autentičan? Djelomično objašnjenje za neinventivnost novinarske fotografije u slučaju Leutar, sadržano je u protestu Nezavisne unije profesionalnih novinara, koji oštro osuđuju aroganciju policijskih i drugih vlasti prema novinarima i javnosti neposredno poslije događaja.

Zaključak je da što se novinara i njihovih redakcija tiče, nije bilo naduvavanja, niti pružanja falš-dioptrije u izvještavanju slučaja nesrećnog ministra Leutara. Štampani mediji su jednostavno prenosili nešto što je, mada otužna, ali ovdašnja stvarnost, koja se neminovno prelama i kroz medije.

(Monitoring Centar Media Plana)

Novine se najmanje čitaju

U prošlim brojevima **Novosti o medijima** saopštili smo djelimične rezultate istraživanja o rejtingu medija, koje su u 22 grada sa okolinom u Federaciji BiH i Republici Srpskoj sprovedi Centar za zaštitu manjina iz Sarajeva i Media plan institut. Ovaj put dajemo nekoliko indikativnih podataka koji govore o apstinenciji stanovništva prema medijima. Za kratku analizu poslužili smo se rezultatima istraživanja za 6 velikih urbanih centara: Sarajevo, Banja Luka, Tuzla, Zenica, Mostar i Doboj.

I ovo istraživanje je potvrdilo da televizija ima najveći uticaj. Samo 1,5 posto ispitanika u Sarajevu ne gleda televiziju. Iza Sarajeva po broju onih koji ne sjede pred tv ekranima nalazi se Mostar (3,0%), Tuzla (4,0%), Zenica (4,5%) i Banja Luka (5,5%). Najveći postotak tv apstinenata je u Doboju – 10,5 posto, vjerovatno zato što se među ispitanicima nalazio i najveći broj raseljenih lica i onih koji se nalaze u zoni separacije.

Radio drži zlatnu sredinu kod korisnika medija. U pomenutim gradovima najmanji broj apstinenata je u Doboju (3,0%), a najveći broj u Tuzli (26,0%). U Mostaru, po ovom istraživanju, radio ne sluša 5,0 posto ispitanika, u Banja Luci 8,5 posto, u Zenici 12,0 posto i u Sarajevu 15,5 posto. Gotovo po pravilu gdje je velika gledanost televizije, manja je slušanost radija. Interesantno je da je relativno smanjena slušanost radija u najvećim urbanim sredinama sa velikom radijskom ponudom (npr. Sarajevo sa 30 dostupnih signala na FM ili Tuzla sa registrovanim 21 dostupnim signalom).

Zabrinjavajući su podaci o interesu za štampu. U Sarajevu 12,0 posto ispitanika čak ni povremeno ne čita bilo koje dnevne novine. U Banja Luci je taj postotak 19,5 posto, u Mostaru 20,5 posto, u Tuzli 30,5 posto, a u Doboju 33,5 posto. Među našim ispitanicima najveći postotak »nečitača« je u Zenici – 41,0 posto.

Istraživanja su vršena sa po 200 ispitanika u svakom gradu na stratificiranom uzorku koji po nacionalnoj, dobnoj i socijalnoj strukturi odgovara procjenama sadašnje demografske strukture ovih gradova i njihovog ruralnog okruženja.

(U.)

Mediji u Jugoslaviji (1)

Novinari rade na sopstveni rizik

Danas i u naredna dva broja objavićemo preglede medijske situacije u zemljama koje su susjedi Bosne i Hercegovine. Dva su razloga koja su nas opredijelila za ovu uređivačku odluku. Prvi je, što su mediji u svim državama nastalim od bivše Jugoslavije započeli gotovo u isti vrijeme svoju tranziciju. Ovi procesi su negdje uspješno završeni, negdje su u toku sa više ili manje uspjeha, a negdje su zakočeni suspenzijom demokratskih procesa u društvu. Svako iskustvo o ovome je dragocjeno. Drugi razlog je u tome što su mediji iz Srbije i Hrvatske duboko involvirani u medijsku situaciju Bosne i Hercegovine i utiču na ukupne društvene procese u njoj.

Seriju ovih pregleda započinjemo medijskom slikom u Srbiji i Kosovu, koju je specijalno za Medijske novosti napisao Vladan Radosavljević, urednik Medija centra u Beogradu. U idućem broju: Mediji u Crnoj Gori.

Život u informativnom mraku

U najavnom džinglu jedne od vrlo slušanih informativnih emisija nezavisnog beogradskog *Radija B 92*, reformski predsednik Crne Gore Milo Đukanović kaže: »U ovoj zemlji svako ima informacija onoliko koliko ih sam želi«. Izvučena iz konteksta jednog od predizbornih političkih govora, ova konstatacija je u osnovi istinita i odnosi se jednako na prostor obe republike današnje Jugoslavije. Sasvim je drugo pitanje, međutim, koliki je praktični značaj ovakve tvrdnje: za veću količinu informacija, naročito onih koje bi se mogle smatrati istinitim, pouzdanim i blagovremenim, potrebno je uložiti određeni trud, nešto domišljatosti i izvesnu količinu novca. To se i bukvalno odnosi na preduge šetnje do lokalnog kolportera koji prodaje nazavisnu štampu, veštinu lovljenja nekog signala *Radija B 92* i odricanja od dugo godina sticane navike poverenja u TV Dnevnik ili »najstariji dnevni list na Balkanu« - *Politiku*. Građana Srbije, koji su na to spremni već u ovom trenutku, nema mnogo. Dosledno tvrdnji sa početka teksta – kao da je malo onih koji istinski žele da budu informisani, verovatno i zbog toga što je život u informativnom mraku neuporedivo lepši, a možda lakši i bezbedniji (!?)

Medijska scena Srbije: novine najbrojnije, televizija i radio najuticajniji

Prema aktuelnim informacijama dobijenim od Ministarstva za informisanje Srbije u ovoj Republici registrovano je 2 827 novina i časopisa i 103 elektronska medija (radio i TV stanice). Broj onih koji rade bez registracije i ostalih neophodnih dozvola gotovo je nemoguće utvrditi. Ovo se naročito odnosi na nezabeleženu ekspanziju malih i lokalnih radio i TV stanica. Od broja onih koji imaju dozvole ministarstva, 32 pisana medija registrovana su na teritoriji Kosova, a Ministarstvo nema pouzdane podatke o broju i delovanju radio i TV stanica na Kosovu. Ova »neinformisanost« nadležnog Ministarstva sasvim je u skladu sa izjavama koje je davao republički ministar za informisanje Aleksandar Vučić u jeku najveće hajke na nezavisne medije u Srbiji, sredinom oktobra 1998. godine, kada su, uz ostalo zabranjeni listovi *Dnevni Telegraf* i *Naša Borba*. Tom prilikom ministar Vučić je između ostalog rekao da Ministarstvo ne reaguje represivnim odredbama novog zakona o informisanju na pisanje kosovskih medija, jer je reč o tekstovima na drugom jeziku koje je potrebno prevoditi! Drugim rečima, to je značilo da ministarstvo, za sada, »diže ruke« dok se ne nađe rešenje za ukupnu kosovsku situaciju.

U ovom času u Srbiji se redovno štampa devet relevantnih dnevnih novina (*Politika*, *Večernje novosti*, *Ekspres*, *Politika*, *Borba*, *Blic*, *Glas*, *Danas*, *Dnevni Telegraf* i u Vojvodini novosadski *Dnevnik*), tri nedeljnika (*Vreme*, *Nin* i *Nedeljni Telegraf*). Informativni program emituju četiri velike televizijske kuće (*RTS*, *Studio B*, *BKTV* i *TV Politika*), i čitav niz lokalnih TV i radio stanica kratkog dometa i ograničenog značaja. Rade tri novinske agencije (*Tanjug*, *Beta* i *FoNet*). Naravno, broj registrovanih glasila neuporedivo je veći, ali njihovo delovanje ne utiče bitno na formiranje medijske slike i javnog mnjenja Srbije početkom 1999. godine. Podela među njima, na one koji su pod neposrednom kontrolom vlasti i one koji profesionalno obavljaju novinarski posao sasvim je jasna i već letimičan pogled može dovesti do nepogrešivog zaključka.

Bez ikakve dileme ubedljivo najuticajnija u svim delovima Srbije, uključujući čak i preovlađujuće opozicioni centar Beograda, je *Radio Televizija Srbije*. O tome nedvosmisleno

svedoči i ovaj podatak: prema nedavno završenim istraživanjima u Jugoslaviji (uključujući i Crnu Goru) ima 2 818 118 porodica. Od ovog broja čak 2 318 747 porodica ima TV prijemnik.

TV Dnevnic, *Televizije Srbije* (udarni i najduži u 19.30, drugi oko 22 sata) samo se uz ogromnu dozu dobronamernosti mogu nazvati informativnim emisijama. Reč je zapravo o najstrože kontrolisanim oblicima propagande koja ima jasan zadatak i cilj – stvaranje ulepšane i uvek pogrešne slike stvarnosti kao i ozbiljna namera formiranja omamljenog i potpuno zavedenog javnog mnjenja i izopačene kolektivne svesti koja je ponovo spremna za novi rat. I dok je u godinama pripremanja i izvođenja vojnih operacija u Hrvatskoj i BiH, *RTS* svoju funkciju ispunjavala koristeći metod izbegavanja izveštavanja o onome što nije odgovaralo režimu u Srbiji, od demonstracija studenata i demokratske opozicije u Srbiji s kraja 1996. i početkom 1997. nekadašnja Televizija Beograd služi se najotvorenijim neistinama uz čije je nekontrolisano i obilato korišćenje moguće objasniti sve. I »svetsku zaveru i mirotvornu politiku i jedinstvo naroda i ekonomsko blagostanje i nezaustaviv rast proizvodnje i uspehe srpske privrede«.

Na isti način, kao da je reč o redakciji koja se nalazi u jednom centru, pišu i najvažnije i najtiražnije dnevne novine u Srbiji – *Politika*. U tim novinama iz dana u dan gotovo je nemoguće pronaći bilo šta što bi moglo imati makar posredne veze sa istinom. Strikatan politički zadatak koji je dodeljen *Politici* u najsramnijoj deceniji njenog postojanja, odnosi se naravno, i na ekonomsku rubriku, ali nisu pošteđeni ni gradska, sportska, komunalna. Mnogi, uz ne previše šale, tvrde da bi svakako valjalo sumnjati i u meteorološku prognozu koju svakodnevno objavljuju ove novine. Valjana ilustracija pozicije na kojoj se danas nalazi *Politika* svakako je i ova: urednik i direktor tog lista, Hadži Dragan Antić, proveo je sve vreme pregovora u Rambujeu u vrlo bliskim kontaktima sa zvaničnom državnom delegacijom, ne propuštajući baš nikad priliku da se slika odmah do Predsednika Srbije Milana Milutinovića.

Režim nejdirektnije kontroliše i *Večernje novosti*, *Politiku ekspres*, *Borbu* i novosadski *Dnevnik*, ali ti listovi imaju neuporedivo manji tiraž i bitno slabiji uticaj, koji se ogleda i u činjenici da se njihovim informacijama u javnosti veruje sa nešto većom količinom rezerve. Na drugom polu nalaze se profesionalne dnevne novine – *Danas*, *Glas*, *Blic* i *Dnevni Telegraph* – kao i tri ozbiljna nedeljnika – *Vreme*, *Nin* i *Nedeljni Telegraph*. I bez detaljne analize pisanja ovih nezavisnih novina, njihovih povremenih grešaka i profesionalnih nedoslednosti, može se tvrditi – reč je o novinama. Drugim rečima radi se o onome što se pod tim terminom podrazumeva u normalnom svetu. Štaviše, moglo bi se reći da je pojava *Blica* (kasnije podeljenog na *Blic* i *Glas*) u jesen 1996., koji je ubrzo potom dostigao vrlo zavidan tiraž, najznačajniji i najpozitivniji medijski događaj u Srbiji poslednjih godina. Svojim objektivnim pisanjem, ali i zanimljivom formom u kojoj uvek ima dovoljno zabavnih sadržaja, kao i dobro razrađenom prodajnom mrežom, *Blic* je privukao čitaoce koji su polako napuštali *Večernje novosti*, ali i sve one koji su ipak bili namereni da vide šta kaže takozvana »druga strana«. Sasvim drugačiji, i naravno opasniji kuriozitet, predstavlja proboj partijskog magazina *Velika Srbija*. Te novine štampa Šešeljeva *Srpska Radikalna Stranka*. Tiraž iznosi oko 1,5 miliona, a novine se dele potpuno besplatno, po ulicama i pijacama!

Generalno, međutim, pisani mediji imaju neuporedivo manji uticaj od televizije i radija, pre svega prvog programa državne televizije. Istraživanja nezavisnih agencija ukazuju da u ovom trenutku u Srbiji povremeno (više od jednom nedeljno) novine čita 63,3% stanovnika. Dневnih čitalaca, onih koji su u kontaktu sa štampom svaki dan, samo je oko 45 %. Svakako je zanimljivo imati u vidu i to da u Srbiji još uvek ima celih 7 % potpuno nepismenih među stanovništvom starijim od 10 godina.

Tiraži dnevnih i nedeljnih novina čuvaju se kao najstroža poslovna tajna. Procene međutim kažu da stvari stoje otprilike ovako. *Politika* ima dnevni tiraž od oko 150 000 primeraka, *Večernje novosti* 140 000, *Politika ekspres* 20 000, *Blic* 180 000, *Glas* 100 000, *Danas* 15 000. Kada je reč o nedeljnicima procene su sledeće – *Vreme* 15 000, a *Nin* oko 20 000 primeraka.

Priča o elektronskim medijima u Srbiji sa kraja 20. veka, jednako je zanimljiva. Uz već pominjanu RTS redovna izdanja vesti i druge informativne sadržaje svakodnevno nude još tri velike TV stanice – *TV Politika*, *BKTV* i *Studio B* – kao i čitav niz lokalnih televizija. Kao i list *Politika*, elektronski medij ove kuće čisto je propagandno sredstvo režima. U imenu *BKTV* kriju se zapravo najpoznatiji srpski biznismeni devedesetih – Braća Karić. Ova bogata porodica razvila je dobro dizajniranu, brzu i modernu TV kuću, ali sadržaj TV programa nije mogao biti mnogo drugačiji od onoga što diktira prisno prijateljstvo Predsednika Jugoslavije i Bogoljuba Karića, najvažnijeg među braćom i prvog čoveka *BK korporacije*.

Poseban slučaj je *Studio B*. Prelazeći poslednjih godina iz ruku u ruke, završio je kao partijsko glasilo *Srpskog Pokreta Obnove* pod bezrezervnom kontrolom Vuka Draškovića, danas Potpredsednika Savezne vlade.

Najznačajniji nezavisni elektronski medij, i van granica Srbije poznati beogradski *Radio B 92*, razvio je poslednjih godina alternativnu mrežu radio i televizijskih stanica, (*ANEM – Asocijacija nezavisnih elektronskih medija*) koja je svoje članice našla u svim važnijim provincijskim gradovima Srbije. Radio *ANEM* u ovom trenutku ima 27 članica (radio stanica), a televizijski deo Asocijacije 22 lokalne televizije. Sve radio stanice koje rade u sastavu *ANEM-a* reemituju vesti i informativne programe *Radija B92*, pa bi se moglo reći da je Srbija zapravo »pokrivena« mrežom stanica koje slušaocima nude mogućnost objektivnog informisanja. Nažalost, nije sasvim tako. Reč je o stanicama kratkog dometa i nejakog signala i o medijskim kućama koje imaju permanentne probleme sa vlastima koji se materijalizuju u obliku zatvaranja, kažnjavanja i pretnji.

Novinska agencija *Tanjug* i dalje je najveći servis vesti u Srbiji, potpuno naklonjen režimu, kuća koja uz vesti svakodnevno proizvodi najoštrije komentare koji za cilj imaju verbalni obračun sa »svetskim silama i domaćim izdajnicima«. Profesionalan posao novinske agencije obavljaju *Beta* i *FoNet*.

Medijska slika Kosova: jačaju mediji kosovskih Albanaca

Među dnevnim i nedeljnim novinama sa urednom registracijom u Ministarstvu za informisanje Srbije nalaze se i mediji kosovskih Albanaca čije je pisanje potpuno van kontrole države: *Koha Ditore*, *Zeri*, *Kosova Sot* i *Bujku*. Tu je zatim čitav niz novina »poštenih« Albanaca (tako ih naziva zvanični režim) i drugih »podobnih« nacionalnih manjina kao sto je list Demokratskog saveza Turaka na Kosovu *Sesimlis*, romski časopis *Romano nevide*, časopis kosovskih Egipćana *Glas jugoslovenskih Egipćana!* Naravno, redovno izlazi i dnevni list na srpskom – *Jedinstvo* – novine nebitnog uticaja i sasvim pod kontrolom režima. Prema izvoru bliskom provladinom *Kosovskom informativnom centru* iz Prištine nema neregistrovanih dnevnih listova na Kosovu. Međutim, kosovski Albanci izdaju nekoliko neregistrovanih nedeljnika na albanskom jeziku. Među njima su najznačajniji *Gazeta Šiptare* i *Kombi* (u prevodu *Nacija*).

Centralna radio televizija na Kosovu je *Radio Televizija Priština*, istureno odeljenje beogradskog RTS, sa svakodnevnim programima na jezicima svih manjina koje žive na Kosovu. S druge strane su albanski radio *Koha* i *Radio 021* koji emituju informativne programe, a po pola sata dnevno i u nezavisnoj mreži *ANEM*.

Albanska manjina na Kosovu dva puta nedeljno u trajanju od dva sata ima termin na TV Tirana čiji se signal lako hvata na većem delu teritorije Kosova.

Zakon o informisanju: bič u rukama režima

Posle neobično kratke pripreme i gotovo bez ikakve ozbiljne javne rasprave Skupština Srbije donela je 20. oktobra 1998. godine novi Zakon o informisanju. Nastao kao posledica prethodno uvedene »uredbe o posebnim merama u uslovima pretnji oružanim napadima NATO pakta na Srbiju« ovaj represivni zakon stvorio je neku vrstu pravog »vanrednog stanja« u medijima Srbije, a za posledicu je imao gašenje bar dva značajna dnevna lista – *Naše Borbe i Dnevnog Telegrafa*. Ovaj drugi nastavio je da izlazi u Crnoj Gori. Novi zakon je, uz ostalo, izričito zabranio reemitovanje stranih informativnih programa u svim medijima u Srbiji, pa su tako *B 92*, članice ANEMA i još neki mediji, praktično preko noći, morali da se liše servisa na srpskom jeziku svetskih radio i TV stanica kakvi su *BBC*, *Glas Amerike*, *Radio Slobodna Evropa* i drugih. Predviđene kazne za prekršiće kreću se od ogromnih novčanih nadoknada do pretnji zatvaranjem. Ovaj improvizovani pravni akt (u čijem su ekspresnom donošenju i revnosnoj primeni bitnu ulogu odigrali Šešeljevi radikali čiji je član Aleksandar Vučić srpski ministar za informisanje) stavio je u nadležnost prekršajnih sudskih organa dela koja mogu ličiti na krivična (klevete, širenje neistinitih informacija, defetizam) i odredio rok od samo 24 sata za njihovo dokazivanje. Već sama ta činjenica upućuje na zaključak da je reč o nekoj vrsti prekog suda, jer je pred prekršajnim organom za dati rok gotovo nemoguće bilo šta utvrditi ili osporiti. Poseban problem, naravno, predstavlja pitanje šta su neistine informacije, a naročito šta se sve može podvesti pod definiciju defetizma. Visina zaprećenih kazni za prekršiće Zakona o javnom informisanju Srbije tolika je da višestruko premašuje sve kazne predviđene za druga dela u prekršajnom postupku i podrazumeva automatski finansijski bankrot medija koji se nađu na udaru Zakona.

Uprkos žestokom protivljenju domaće, pa i inostrane demokratske javnosti, Zakon o informisanju Srbije i dalje je na snazi. Svakodneвно iskustvo novinara i urednika koji rade u Srbiji najjednostavnije izgleda ovako – praktično je nemoguće baviti se bilo kojom vrstom novinarskog posla ako se želi potpuna sigurnost od mogućeg udara odredbi novog zakona. Drugim rečima, novinari rade na sopstveni rizik – uz nadu da ih niko neće tužiti sudu.

Još jedna nedvosmislena potvrda teze da je novinarstvo opasan posao. I da novinari umiru mladi, naročito u Srbiji.

Najznačajniji nezavisni mediji u Srbiji

RADIO B 92

Jedina slobodna radio stanica u Beogradu koja nudi mogućnost objektivnog i neposrednog informisanja. *Radio B 92* proširio je svoj uticaj osnivanjem nezavisne mreže ANEM. Emituje program 24 sata, vesti na svaki sat, uz opširnije informativne emisije u 9, 17 i 21.30 sati. Bez mnogo dileme moglo bi se reći da je *Radio B 92* najznačajniji nezavisni medij u Srbiji.

Glavni urednik: Veran Matić

Direktor: Saša Mirković

Adresa: Makedonska 22, Beograd

Tel: (381 11) 322 99 22, 3248 577, 322 23 15, 322 26 99

Fax: (381 11) 324 80 75

BETA – novinska agencija

Nezavisna profesionalna novinska agencija sa dnevnom produkcijom od 150 do 200 vesti. Informacije koje emituje *Beta* preuzimaju svi nezavisni mediji u Srbiji. Uz novinare zaposlene u redakciji, *Beta* ima stalno ili povremeno akreditovane izveštače u svim značajnijim svetskim centrima.

Glavni urednik: Ljubica Marković

Direktor: Radomir Diklić

Adresa: Srpskih Vladara 10, Beograd

Tel: (381 11) 3602 400, 3602 412, 3602 419

Fax: (381 11) 642 551

DANAS

Nezavisni dnevni list. *Danas* ima mali tiraž, ali su tekstovi objavljeni u njemu najpouzdaniji i najanalitičniji. *Danas* je pokrenut pre nepune dve godine, ali se kadrovski i profesionalno naročito pojačao prestankom rada *Naše Borbe*

Glavni urednik: Grujica Spasović

Direktor: Dušan Simić

Adresa: Vatroslava Jagića 3, Beograd

Tel: (381 11) 452 176, 452 153, 452 162, 456 895

Fax: (381 11) 451 442

VREME

Nezavisni nedeljnik. Izlazi petkom. List u vidu reportaža izveštava o najaktuelnijim događajima, ali u njemu rade i brojni relevantni eksperti i analitičari, pa je *Vreme* čitano i iz tog razloga. Dosledno antiratno i građanski orijentisan angažman ovog nedeljnika traje već punih osam godina

Direktor i glavni i odgovorni urednik: Dragoljub Žarković

Adresa: Mišarska 12, Beograd

Tel: (381 11) 3234 774, 3244 254, 3246 936

Fax: (381 11) 3238 662

GLAS

Dnevni list nezavisne orijentacije i velikog tiraža. Čitanost list duguje pre svega kratkim i sažetim tekstovima i jasnoj orijentaciji ka zabavnim sadržajima koji čine bar polovinu ovih novina. Uz *Blic* (čijim je cepanjem na dva dela i nastao), *Glas* ima velikog uticaja na izvesnu promenu medijske slike i javnog mnjenja u Srbiji.

Mada se to po načinu pisanja ne vidi, postoje indicije da kontrolni paket deonica *Glasa* uskoro može pripasti Radikalnoj stranci Vojislava Šešelja. Razlog tome nalazi se u štampariji čije usluge redakcija koristi i neredovno plaća, a vlasnik štamparije je, po nekim tvrdnjama, siva eminencija pomenute stranke.

Glavni urednik: Milan Bečević

Adresa: Vlajkovićeve 8, Beograd

Tel: (381 11) 3226 508, 3224 780

Fax: (381 11) 3249 244

Pleđoaje za Milenu

Politički magazin *Ljiljan* u broju od 15 – 22. marta ove godine donosi tekst svog saradnika Alosmana Husejnovića, u redakcijskoj operemi naslovljen: “**Milena je stara a nije joj lijepo ime!**”, što je zapravo ključni “argument” odgovornih sa tuzlanskog Rudarsko-geološkog fakulteta, da joj se onemogućí prijem za asistenta na pomenutom fakultetu. Uzaludne su blistave reference Milene Čavić, diplomca RGF (inžinjer geologije), među najboljim u generaciji, sa ocjenom 10 u predmetu Dinamika podzemnih voda, sa aktivnim znanjem engleskog jezika, kompjuterski osposobljena i koješta još. Ne pije to vode radi nacionalnog konteksta, a *Ljiljan* sve to smjelo raskrinkava.

V I J E S T I

Poplašén i profesionalno izvještavanje

Administrator međunarodne zajednice za kontrolu medija u Republici Srpskoj Dragan Gašić je nakon smjene predsjednika RS Nikole Poplašena od strane Visokog predstavnika Karlosa Vestendorpa dostavio novinarima Srpske televizije upustva u kojima stoji da se Poplašén ubuduće oslovljava kao »bivši predsjednik RS«. Gašić je, kako se saznaje u izvorima bliskim SRT-u, svim novinarima koji su pokazali neslaganje sa takvom odlukom poručio da mogu dobiti otkaz.

Međutim, zbog rezolucije Parlamenta RS kojom se odbacuje Poplašenova smjena, kao i zbog masovnog protivljenja novinara, Gašić je ovakvu odluku preimenovao, tako da je novinarima naloženo da Poplašena nazivaju samo imenom i prezimenom, ne navodeći nikakvu funkciju.

Uvidom u informativne emisije SRT-a može se zaključiti da se Nikola Poplašén najčešće oslovljava bez funkcije, mada je u par navrata primjećeno titulisanje »predsjednik RS«, ali i »predsjednik RS kojeg je smjenila međunarodna zajednica«.

Inače, Međunarodna komisija za medije (IMC) je pohvalila medije u Republici Srpskoj zbog korektnog i profesionalnog izvještavanja o donošenju Arbitražne odluke za Brčko i smjeni Nikole Poplašena od strane međunarodne zajednice. U saopštenju IMC-a se konstatuje da mediji u RS nisu uticali na stvaranje napetosti u RS zbog ovih odluka, niti su širili netrpeljivost prema međunarodnim predstavnicima na terenu. IMC poziva medije u RS da nastave sa praksom profesionalnog izvještavanja.

Od 1. maja »Dani« sedmično

Nezavisni magazin »Dani« će od jubilarnog stotog broja, koji treba da izađe 1. maja, preći na sedmičnu dinamiku izlaženja i to u potpunosti u koloru.

Prvi broj »Dana« se pojavio u septembru 1992. godine, u vidu ratnog mjesečnog magazina. Vremenom se list profilisao u nezavisnu novinu, posebno oštru prema aktuelnim vlastima. Od prije godinu i po, »Dani« izlaze kao petnaestodnevni list.

Kako nam je rečeno u redakciji, sedmična dinamika izlaženja će omogućiti redakciji da »djeluje na prvu loptu«, čime će znatno biti unaprijeđena aktuelnost lista.

Nova tv mreža FBiH

Federacija Bosne i Hercegovine bi uskoro trebalo da dobije još jednu televizijsku mrežu, ali ovaj put sastavljenu od 12 lokalnih televizijskih kuća. Prema prvim informacijama radi se o NTV Hayat, TV TPK, TV USK, TV Mostar, TV Bugojno, TV Travnik, TV Goražde, TV Maglaj, TV Zavidovići, TV Visoko, TV Vogošća i NTV Zetel.

Zamišljeno je da ova mreža u početku funkcioniše kao koordinator u kupovini stranih programa i razmjeni vlastite produkcije. U prvoj fazi koristila bi se "brza pošta", tj. kasete bi se kopirale u 12 primjeraka, međusobno razmjenjivale i emitovale u isto vrijeme na svim stanicama. Još u ovoj godini planira se da se stanice povežu optičkim kablom, da bi tokom sljedeće prešli na sistem link veza. Konačna faza bi predstavljala osnivanje centralnog studija, a najvjerovatnije prešli bi i na proizvodnju zajedničkih dnevnih informativnih emisija.

Ovo bi mogla postati prva, vrlo snažna komercijalna tv mreža na prostoru Federacije BiH, obzirom da svaka od ovih kuća postoji već par godina i ima razvijenu vlastitu produkciju, kadar, ali i publiku, tvrde direktori zainteresovanih stanica.

Nosioci ovog projekta su Neovisna televizija Hayat i TV Tuzlansko-podrinjskog kantona, a za pretpostavljati je da su motivi prije svega ekonomski, jer postoji realna opasnost da će lokalne televizijske stanice biti ugušene brzim razvojem dvije najveće bh. mreže, RTV BiH i OBN-om, kao i pooštavanjem uslova za opstanak na medijskom tržištu.

Protest Nezavisne unije novinara BiH

Nezavisna unija profesionalnih novinara BiH uputila je protest zbog ponašanja policijskih organa Federacije BiH u slučaju terorističkog napada na zamjenika ministra policije Jozu Leutara.

U saopćenju stoji da su novinarima uskraćene informacije, kao i pristup mjestu atentata, te su oni tako onemogućeni da pruže relevantne činjenice bh. javnosti.

Jednom broju novinara su čak oduzeti i filmovi sa snimcima napravljenim na mjestu događaja.

Nova generacija Škole novinarstva

Iz direkcije Škole novinarstva Media plan instituta Sarajevo saopšteno je da će konkurs za upis druge generacije studenata ove škole biti raspisan u maju, dok će se prijemni ispiti održati u mjesecu junu. Nastava će početi u oktobru.

Polaznici prve generacije školske 1998/99 godine polagaće diplomatske ispite u maju.

Na pragu novog vijeka

← SLUŠAJTE SVOJIM UŠIMA! ← GLEDAJTE SVOJIM OČIMA! ← MISLITE SVOJOM GLAVOM!

Savjet Media plan Instituta:

Prof.dr Muhamed Nuhić, Hamza Bakšić (Sarajevo); Perica Vučinić (Banja Luka); mr Lenart Šetinc (Ljubljana); Prof.dr Mario Plenković (Zagreb); mr Louis de la Ronciere (Paris); mr Aleksandar Todorović (Montreux); Prof. dr Slavo Kukić (Mostar); Prof.dr. Mirosljub Radojković (Beograd).